

บทที่ 1

บทนำ

1. ความสำคัญ และที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

ในปัจจุบัน ค่านิยมกำลัง เปลี่ยนแปลง ไปในเชิงที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการอนุรักษ์ ศิลปะและวัฒนธรรมไทย ลีเก เป็นศิลปะที่เข้าถึงจิตใจของประชาชนมาก ผู้วิจัยได้ศึกษาและทบทวนวรรณกรรมที่วิเคราะห์เกี่ยวกับลีเก มาบ้างพอสมควร พบว่าเท่าที่ผ่านมานั้น ไม่ได้เน้นหนักลีเกทางด้านนาถ้วยเหตุนี้ จึงเป็นแรงจูงใจให้ผู้วิจัยต้องการจะศึกษาและวิเคราะห์ลีเกใน ล้านนาทางวัฒนธรรมและศาสนา

ทางด้านสังคมนั้น จะเห็นได้ว่า ความสัมพันธ์ของคนในล้านนา มีความรักกันฉันพี่น้อง มีความสามัคคีเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน เช่น ถ้ามีงานประเพณีต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นงานบวชนาค ขึ้นบ้านใหม่และงานบอย (งานบอย คือพิธีต่างๆ เช่น การฉลองการสร้างถาวรวัตถุของวัด เรียกว่า บอยหลวง ส่วนงานบวชนาค จะเรียกว่า งานบอยน้อย) ในงานดังกล่าว จะสะท้อนถึงค่านิยมของคนในสังคมล้านนาว่าจะใช้ลีเก เป็นมหรสพที่ให้ความเพลิดเพลินแก่ผู้ที่มาร่วมงาน

ส่วนทางด้านศาสนา เนื่องจากศาสนาเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาว ล้านนาฉะนั้นเนื้อหาการแสดงลีเก จึงเน้นหนักไปในด้านศาสนา เรื่องราวที่ใช้ แสดงจะมาจากชาดก ซึ่งเป็นวรรณกรรมของล้านนามาตั้งแต่สมัยโบราณ เช่น วรรณกรรมเรื่อง หงส์หิน บัวระวงศ์หงส์อำมาตย์ เจ้าสุวัตนางบัวคา หม่าชนคา หม่าแม่คา(ภาพรั้วบัวทอง) วรรณพราหมณ์ จำปาสีตัน เต้าน้อย - อองคา จันตะฆา ชิวหาสิ้นคา เป็นต้น

วรรณกรรมที่กล่าวมานั้นนอกจากจะให้ความสนุกสนานเพลิดเพลินแล้วยังให้คติธรรมต่างๆ อีกด้วย ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นว่า การศึกษาค่านิยมของลีเก ในล้านนา ในแง่สังคมและศาสนา ยังเป็นการอนุรักษ์ ศิลปะและคุณค่าของ มหรสพประเภทหนึ่งของล้านนา

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

วัตถุประสงค์ของการวิจัยมีดังต่อไปนี้

2.1 เพื่อศึกษาถึงค่านิยม ของชาวล้านนาที่มีต่อลีเก

2.2 เพื่อศึกษาถึงคุณค่าลีเกในวัฒนธรรมและคุณค่าในด้านศาสนา

3. , **ขอบเขตของการวิจัย**

การศึกษาถึงค่านิยมในล้านนา ในแง่สังคมและศาสนา จะศึกษาเฉพาะลิเกในภาคเหนือ 10 คณะในจังหวัดเชียงใหม่และลาหูน

4. , **นิยามศัพท์**

คำว่า ลิเก ความหมายตามนุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2493 ให้ความหมายว่า เป็นมหรสพอย่างหนึ่งมาจากชวา มาลาโย เรียกว่า ยี่เก (จะอธิบายละเอียดในบทที่ 2)

ค่านิยม หมายถึง สิ่งที่คนสนใจสิ่งทีคนปรารถนาจะได้เป็น หรือ กลับกลายมาเป็น สิ่งทีคนถือว่าเป็นสิ่งบังคับต้องทำ ต้องปฏิบัติ เป็นสิ่งทีคนยกย่องบูชา ค่านิยมจึง เป็นวิธีของการจัดรูปความประพฤติทีบุคคลจะยึดถือเป็นแบบฉบับ สำหรับปฏิบัติต่อคนในสังคม ค่านิยมบางอย่างขึ้นอยู่กับลักษณะทางสังคมและสภาพแวดล้อมทางสังคมและสภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไป ค่านิยมก็เปลี่ยนแปลงไปและอย่างใหม่ก็จะเกิดขึ้นมาแทนที่ (เจริญ พรหมอยู่ 2523: 14)

สังคม หมายถึง กลุ่มคนทีอยู่ในเขต หรืออาณาบริเวณใดบริเวณหนึ่ง กลุ่มคนเหล่านั้นมีแบบแผนความสัมพันธ์ คีตต่อระหว่างกันและกัน ความกฎระเบียบทีกำหนดขึ้นร่วมกันอันเป็นผลทำให้คนทั้งหลายมีความรัก เป็นกลุ่มพวกเดียวกัน ตลอดจนมีความเชื่อ และค่านิยมคล้ายคลึงกัน (เจริญ พรหมอยู่ 2523: 3)

5. **ข้อคกลงเบื้องต้น**

- 5.1 ในการศึกษาถึงค่านิยมนั้น มีหลายว คำน แต่ผู้วิจัยจะศึกษาเฉพาะในแง่ของสังคมและศาสนาเท่านั้น
- 5.2 จะศึกษาจาก เอกสารงานวิจัยที่อ้างถึงค่านิยมของลิเก
- 5.3 ในการวิจัยถึงค่านิยมลิเกในล้านนา ผู้วิจัย จะศึกษาเฉพาะลิเก 10 คณะในจังหวัดเชียงใหม่และลาหูน และจากการสัมภาษณ์ของผู้ชมทีดูลิเกในคณะทีลิเกกำลังแสดง พร้อมทั้งสัมภาษณ์จากชาวบ้าน 2 หมู่บ้าน คือหมู่บ้านภาค ตำบลบ้านภาค อำเภอสันป่าคอง จังหวัดเชียงใหม่ และบ้านแป้น ตำบลบ้านแป้น จังหวัดลาหูน นอกจากนี้ จะสัมภาษณ์เฉพาะคนในเมืองทีอยู่ในจังหวัดเชียงใหม่และลาหูนด้วย ทั้งนี้การสัมภาษณ์ประชาชนทั้งชนบทและ ในเมืองจะเป็นการสัมภาษณ์แบบเฉพาะเจาะจง

6. ระเบียบวิธีวิจัย

6.1 การวิจัยเรื่องนี้ เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Research) โดยมีขั้นตอนการดำเนินการวิจัยดังนี้

วัตถุประสงค์

6.1.1 การศึกษาข้อมูลเบื้องต้น

- ศึกษาจาก เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- จากการศึกษาสัมภาษณ์

6.1.2 การเก็บและรวบรวมข้อมูล โดยการศึกษาจาก เอกสารและการสัมภาษณ์

6.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม จำนวน 2 ชุด ซึ่งมีขั้นตอนการสร้างดังนี้

6.2.1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งได้รับคำปรึกษาจากผู้เชี่ยวชาญทางคำนวณแล้วนำข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมทางสังคมและทางศาสนาของลิเกในล้านนา มาสร้างเป็นแบบสอบถาม 2 ชุด โดยชุดแรกเป็นแบบสอบถามให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ ให้ข้อมูลต่างๆ เองตามคำถามนั้น ในแบบสอบถามชุดแรกนี้ จะให้ผู้ให้สัมภาษณ์ตั้งชื่อไปนี้คือ หัวหน้าคณะลิเก ผู้กำกับ ครูฝึก นักแสดงชาย นักแสดงหญิง และจากผู้ชม ซึ่งให้แก่ครู ห่อคำ หญิงชรา ชายชรา คนหนุ่มสาว พระ และกรรมการวัด ส่วนแบบสอบถามในชุดที่ 2 จะเป็นการเลือกสุ่มกลุ่มตัวอย่าง แบบเฉพาะเจาะจง จากหมู่บ้าน 2 หมู่บ้าน ในจังหวัดเชียงใหม่และลำพูน คือหมู่บ้านแป้น อาเภอเมือง จังหวัดลำพูน และหมู่บ้านกาค ตำบลบ้านกาค อาเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ นอกจากนี้ ยังเลือกสุ่มกลุ่มตัวอย่างจากประชาชนในเมืองทั้งในจังหวัดลำพูนและเชียงใหม่

6.2.2 นำแบบสอบถามทั้ง 2 ชุด ไปให้แก่บุคคลที่ต้องการจะสัมภาษณ์ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในข้อ 1 คอบแล้วก็เก็บแบบสอบถามคืน ได้รับแบบสอบถามคืนครบตามจำนวน ที่ให้แก่ผู้ถูกสัมภาษณ์

6.2.3 นำแบบสอบถาม ที่ได้รับคืนมาวิเคราะห์แล้วนำมาแยกเป็นกลุ่ม เช่น ของหัวหน้าคณะ ผู้กำกับ ครูฝึกกลุ่มหนึ่ง นักแสดงชายหญิงกลุ่มหนึ่ง และกลุ่มผู้ชมอีกกลุ่มหนึ่ง ส่วนแบบสอบถามชุดที่ 2 เมื่อได้รับคืนมาแล้ว ก็นำมาวิเคราะห์ โดยคัดออกมาเป็นร้อยละ จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ เพื่อจะศึกษาถึงค่านิยมทางสังคมและศาสนาของลิเกในล้านนา จากนั้นเมื่อได้ข้อมูลที่ต้องการแล้ว ก็นำมาอภิปรายผลเพื่อการวิจัย

6.3 ลักษณะแบบสอบถาม (ดูภาคผนวกที่ 1)

6.3.1 แบบสอบถามชุดแรก เป็นแบบสอบถามที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับบุคคล 3 ประเภท คือ

- เนื้อหาเกี่ยวกับหัวหน้าคณะ ผู้กำกับ และครูฝึก จำนวนคำถาม 19 ข้อ
- เนื้อหาเกี่ยวกับนักแสดงชายและนักแสดงหญิง จำนวนคำถาม 16 ข้อ
- เนื้อหาเกี่ยวกับผู้ชม ซึ่ง ได้แก่ พระกรรมากรวิค ครู คนชรา คนหนุ่มสาว จำนวนคำถาม 4 ข้อ

6.3.2 แบบสอบถามชุดที่ 2 เป็นคำถามที่เกี่ยวกับทัศนคติของชาวบ้านชนบทและประชากรในเมืองที่มีต่อลิเก ในด้านค่านิยมทางสังคมและศาสนา มีจำนวนคำถามทั้งหมด 14 ข้อ ซึ่งแบ่งเนื้อหาได้ดังนี้

- เนื้อหาเกี่ยวกับทัศนคติส่วนตัวของผู้ชม 4 ข้อ คือแบบสอบถามข้อ 1-4
- เนื้อหาเกี่ยวกับ ค่านิยมทางสังคมและศาสนา 10 ข้อ คือแบบสอบถามข้อ 5.1 - 5.10

6.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

6.4.1 ผู้วิจัยนำแบบสอบถามชุดแรกมาวิเคราะห์ และแยกเป็นกลุ่ม คือ หัวหน้าลิเก ผู้กำกับ และครูฝึกกลุ่มหนึ่ง นักแสดงชายหญิงกลุ่มหนึ่ง ผู้ชมกลุ่มหนึ่ง ส่วนแบบสอบถามชุดที่ 2 เมื่อผู้วิจัยรับแบบสอบถามคืนมาแล้วก็คิดเป็นร้อยละ ดังแสดงตารางในภาพ

หมู่บ้าน	จำนวน	ชาย	หญิง
บ้านคาค	40	14 คน, ร้อยละ 35	26 คน, ร้อยละ 65
บ้านแป้น	40	20 คน, ร้อยละ 50	20 คน, ร้อยละ 50
ในเมืองลาพูน	20	5 คน, ร้อยละ 25	15 คน, ร้อยละ 75
ในเมืองเชียงใหม่	20	10 คน, ร้อยละ 50	10 คน, ร้อยละ 50

หมายเหตุ การออกไปแจกแบบสอบถามตามหมู่บ้าน ผู้วิจัยได้รับแบบสอบถามคืนครบตามจำนวนที่ต้องการ กล่าวคือหมู่บ้านภาค จำนวนแบบสอบถาม 40 ชุด ได้รับคืน 40 ชุด หมู่บ้านแป้นจำนวนแบบสอบถาม 40 ชุด ได้รับคืน 40 ชุด ในเมืองลาหูน จำนวนแบบสอบถาม 20 ชุด ได้รับคืน 20 ชุด และในเมืองเชียงใหม่ จำนวนแบบสอบถาม 20 ชุด ก็ได้รับคืนครบ 20 ชุด

6.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

6.5.1 การวิเคราะห์ข้อมูลในแบบสอบถามชุดแรก
จะวิเคราะห์โดยจำแนกตามกลุ่ม

6.5.2 การวิเคราะห์ข้อมูลในแบบสอบถามชุดที่ 2
จะวิเคราะห์โดยคิดเป็นร้อยละ ตัวอย่าง เช่น
ผู้วิจัย ไปสัมภาษณ์ชาวบ้านภาคจำนวน 40 คน
มีผู้ที่ชอบคูลีเก 27 คน ไม่ชอบคูลีเก 5 คนและ
พอกันคู ได้ 8 คน ผู้วิจัยคิดเป็นร้อยละออกมาดังนี้
ผู้ที่ชอบคูลีเกร้อยละ 67.5 ผู้ไม่ชอบคูลีเก
ร้อยละ 12.5 และพอกันคูได้ร้อยละ 20

7. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 7.1 ได้รับความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับการแสดงลีเกของล้านนา และ
ข้อมูลที่ได้ยังเก็บไว้เป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อการศึกษา
ค้นคว้าต่อไป
- 7.2 ทำให้ทราบถึงค่านิยมของคนล้านนาที่มีต่อลีเก
- 7.3 ผลงานวิจัยอาจจะ เป็นแนวทาง ให้การศึกษาแก่ผู้ที่ค้นคว้า
และสนใจ
- 7.4 เพื่อเป็นการเผยแพร่มรดกประเพณีหนึ่งของล้านนาให้
กว้างขวางออกไปทั้งในประเทศและต่างประเทศ
- 7.5 เพื่อเป็นการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทย